

isegi saata kalmuni, äratub temas kättemaksunõudeid. Halka haarab tuule järele, ta murtud elu nõuab ta võrgutaja surma. Lõõnavais leekides peab Jannsz leidma äratentitud surma Halka kää läbi. Juba tahab Halka visata hävitava tule vanasse puukirikusse, kuid viimasele hetkel algab hardunud koorilaul. Täis kahetsust pagab Halka oma roimariiku kavatsuse eest sthgvassuse palvesse, milles ta leiabki rahustust oma piinatud südamele. Täie teadvuse juures tuleb talle aga järsku enesetapmise mõte. Ta täidab selle ka kohe — hüppab kõrgelt kaljult jõkke. Kirikust väljuva piduliku pulmarongikäigu ja kõigepealt Jannsz'i völab vastu Halka surrukoha, mille päästis jõest Jontek.

Saatesõnaks.

Stanislaw Moniuszko, poola rahvusliku ooperi looja, on sündinud 1819. a. Ubielits, Leedus. Ta õppis algul Varssavis orelimängija Freyeri juhatusel ja siis Berliinis (1838—39) kuulsas saksa muusikaprofessori Runghengeni juures. Pärast seda ta tuli tagasi kodumaale ja oli 18 aastat orelimängija Püha Jaani kirikus Vilnos. Samal ajal ta õpetas muusikateooriat ja andis klaveritunde. Kuid varsti sai ta muusika juhiks Poola kultuurilises elus. Pärast „Halka“ edu 1858. a. töötas Moniuszko Varssavi orkestrijuhina ja oli 1860. a. alates Varssavi konservatooriumi professoriks. Ta suri a. 1872.

Moniuszko on loonud Poolale sõhrase rahvusliku ooperi tüüpi, mille line oli varem sündinud Saksamaal ja Itaalias. Pärast paari koomilist ooperit ta kirjutas aastal 1848 oma esimese ooperi „Halka“ poola luuletaja Wolski liiretto järele. Algul oli see kahevaatuslik, kuid ta töötas selle ümber, lisades veel kaks vaatust. 1. jaanuaril 1858 oli Varssavis „Halka“ esietendus kolossalse eduga.

„Halkas“ näeme, kuidas kogu poola muusikaline traditsioon ja eriti kuulsad tantsurütmid on moodustatud theks tervikuks suurepärases artistlikus loomings. Sellepärast võttis kogu poola rahvas „Halka kohe vastu nagu millegi endale omase, nagu poola rahvuslike tunnete väljenduse.

Peale „Halka“ on Moniuszko kirjutanud veel mitu ooperit, nagu „Strazny dwór“ („Hirnu loss“), mis muusikaliselt ja dramaatiliselt pole halvem kui „Halka“, siis „Hrabina“ („Krahvina“), „Paaria“ ja teised. Laulud, kompositsoonid orkestrile ja kirikumuusika (kuulsad mes-sid) moodustavad samuti väga silmapaistva osa Moniuszko loomings. Peale Chopini on Moniuszko jäänud Poola suurimaks rahvuslikuks muusikaloojaks.

„Halka“ ei ole populaarne mitte ainult Poolas. Ta on hästi tuntud välismaal. Peab alla kriipsutama, et veel enne maailmasõda, s. o. ka ajal, kui Poola ei olnud vaba, lava-stati „Halkat“ 1900—1911: Viinis, Praha-s, Milano-s ja mitu korda Venemaal — Peterburis, Moskvas, Har-kovis ja Kievis. Sõja ajal oli „Halka“ kõige populaarsem mittevene ooper Moskvas. Muide laulis seal Jonteki osa suur poola tenor Dygas.

Ajavahemikus 1920—1935 on „Halkat“ lava-statud veel palju sageda-mini. Uued nõudumised ooperiteatris on kaasa toonud ka suure tähtlepanu „Halka“ vastu. Nii on „Halkat“ lava-statud hiljgvalt kõigepealt Sweit-sis — Bernis (1928), siis Hamburgis, Helsingis, Berliinis, mitu korda Pra-has ja Ameerikas. „Halka“ lavakar-jäär ja tulevik on kindlustatud. Ta nimelt on üks meloodiliselt kõige huviavamaid oopereid üldse.

STANISLAW MONIUSZKO